

NG (Chủ biên) - ĐÌNH VĂN VANG - LÊ THỊ KIM ANH

GT.0000027244

PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU KHOA HỌC GIÁO DỤC MẦM NON

NGUYÊN
HỌC LIỆU

1

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN ÁNH TUYẾT (Chủ biên)
ĐINH VĂN VANG – LÊ THỊ KIM ANH

PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU KHOA HỌC GIÁO DỤC MẦM NON

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

UNIVERSITY OF EDUCATION PUBLISHING HOUSE

**PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU
KHOA HỌC GIÁO DỤC MẦM NON**

Nguyễn Ánh Tuyết (Chủ biên) – Đinh Văn Vang – Lê Thị Kim Anh

Sách được xuất bản theo chỉ đạo biên soạn của Trường Đại học Sư phạm Hà Nội
phục vụ công tác đào tạo.

Bản quyền xuất bản thuộc về Nhà xuất bản Đại học Sư phạm.
Mọi hình thức sao chép toàn bộ hay một phần hoặc các hình thức phát hành
mà không có sự cho phép trước bằng văn bản
của Nhà xuất bản Đại học Sư phạm đều là vi phạm pháp luật.

*Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả
để sách ngày càng hoàn thiện hơn. Mọi góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và dịch vụ bản quyền
xin vui lòng gửi về địa chỉ email: kehoach@nxbdhsp.edu.vn*

Mã số sách tiêu chuẩn quốc tế: ISBN 978-604-54-0775-2

MỤC LỤC

Trang

<i>Lời nói đầu</i>	5
Phần I. NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG TRONG NGHIÊN CỨU KHOA HỌC GIÁO DỤC MẦM NON	7
<i>Chương I. Phương pháp luận nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non</i>	7
I. Phương pháp luận nghiên cứu khoa học	7
II. Phép biện chứng duy vật vừa là nền tảng vừa là kim chỉ nam trong nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non	9
III. Trẻ em là gì?	11
Câu hỏi ôn tập	17
<i>Chương II. Những quan điểm tiếp cận trong nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non</i>	18
I. Quan điểm hệ thống - cấu trúc trong nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non	18
II. Quan điểm tiếp cận lịch sử trong nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non	20
III. Quan điểm tiếp cận tích hợp trong nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non	22
IV. Quan điểm tiếp cận hoạt động trong nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non	24
V. Quan điểm tiếp cận thực tiễn trong nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non	26
Câu hỏi ôn tập	27
<i>Chương III. Các phương pháp nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non</i>	28
I. Khái niệm về phương pháp nghiên cứu khoa học	28
II. Phân loại phương pháp nghiên cứu khoa học	30
III. Hệ thống các phương pháp nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non	31
Câu hỏi ôn tập	32
Phần II. NHỮNG PHƯƠNG PHÁP CỤ THỂ NGHIÊN CỨU KHOA HỌC GIÁO DỤC MẦM NON	33
<i>Chương IV. Những phương pháp nghiên cứu lí luận trong nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non</i>	33
I. Phương pháp phân tích – tổng hợp lí thuyết	34
II. Phương pháp phân loại và hệ thống hoá lí thuyết	35

III. Phương pháp cụ thể hoá lí thuyết	35
IV. Phương pháp giả thuyết.....	37
V. Phương pháp chứng minh.....	38
Bài tập thực hành	39
<i>Chương V. Những phương pháp nghiên cứu thực tiễn trong nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non .....</i>	<i>40</i>
I. Phương pháp quan sát.....	40
II. Phương pháp thực nghiệm	47
III. Phương pháp trắc nghiệm.....	58
IV. Phương pháp trò chuyện	76
V. Phương pháp phân tích sản phẩm hoạt động.....	79
VI. Phương pháp nghiên cứu “tiểu sử” trẻ em	82
VII. Phương pháp điều tra viết (enquête)	84
VIII. Phương pháp tổng kết kinh nghiệm.....	92
Phần III. SỬ DỤNG TOÁN HỌC THỐNG KÊ TRONG NGHIÊN CỨU KHOA HỌC GIÁO DỤC MẦM NON.....	95
Phần IV. CÁC BƯỚC TIẾN HÀNH MỘT CÔNG TRÌNH NGHIÊN CỨU KHOA HỌC.....	125
<i>Danh mục tài liệu tham khảo .....</i>	<i>138</i>

LỜI NÓI ĐẦU

Phương pháp nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non là cuốn sách viết về cách thức nghiên cứu khoa học giáo dục trẻ em trên nhiều cấp độ, từ phương pháp luận đến các phương pháp nghiên cứu cụ thể ở nhiều bình diện khác nhau (sinh học, văn hoá, tâm lí, giáo dục...) nhằm giới thiệu với sinh viên Cao đẳng, Đại học, Sau Đại học, những cán bộ giảng dạy và nghiên cứu khoa học về giáo dục trẻ em lứa tuổi mầm non.

Cuốn sách được biên soạn trên sự đúc kết những thành tựu về phương pháp nghiên cứu khoa học và trung tâm là phương pháp nghiên cứu khoa học giáo dục trẻ em trong và ngoài nước từ trước tới nay. Trong cuốn sách này, các tác giả muốn giới thiệu với bạn đọc những vấn đề *cơ bản, hiện đại* về việc nghiên cứu khoa học giáo dục trẻ em, từ các quan điểm tiếp cận mang tính chất định hướng của phương pháp luận (cách tiếp cận lịch sử, cách tiếp cận hoạt động, cách tiếp cận tích hợp...) đến các phương pháp nghiên cứu cụ thể (bao gồm nhóm phương pháp nghiên cứu lí luận, nhóm phương pháp nghiên cứu thực tiễn, phương pháp xử lí số liệu bằng toán học). Cuốn sách còn giới thiệu với bạn đọc cách tiến hành một đề tài nghiên cứu khoa học, một luận án hay một luận văn.

Mọi sự đổi mới giáo dục nhằm tạo nguồn lực con người bảo đảm cho sự nghiệp xây dựng đất nước ta tiến lên công nghiệp hoá, hiện đại hoá trong thế kỉ XXI đều cần phải dựa vào sự hiểu biết những đặc điểm phát triển của trẻ em nước ta mới mang lại những giải pháp thích hợp, có hiệu quả cao. Do đó, việc nghiên cứu trẻ em Việt Nam phải được coi là một vấn đề bức bách đặt ra trước các nhà giáo dục, các nhà khoa học để tránh tình trạng vay mượn các chỉ tiêu phát triển, các đặc điểm phát triển trẻ em nước khác, gây nên tình trạng khập khiễng trong giáo dục trẻ em ở nước ta.

Nghiên cứu khoa học giáo dục trẻ em là vấn đề khó khăn và phức tạp, trong đó phương pháp nghiên cứu đóng vai trò chủ công, là nhân tố quyết định sự thành công của các công trình khoa học. Phương pháp sai lầm sẽ dẫn đến kết quả sai lầm, dẫn tới hậu quả xấu cho công tác giáo dục, nhiều khi còn gây tác hại nghiêm trọng cho cả một thế hệ.

Tập thể tác giả cuốn *Phương pháp nghiên cứu khoa học giáo dục mầm non* cố gắng cung cấp cho các bạn những thông tin về tri thức công cụ cần thiết và bổ ích trong công việc nghiên cứu khoa học, hi vọng cuốn sách sẽ là tài liệu hướng dẫn đáng tin cậy, là người bạn thân thiết trên con đường tìm kiếm khoa học về giáo dục trẻ em của các bạn.

Tập thể tác giả mong đón nhận những ý kiến nhận xét để bổ khuyết trong những lần xuất bản sau.

Các tác giả

Phần I

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG TRONG NGHIÊN CỨU KHOA HỌC GIÁO DỤC MẦM NON

Chương I

PHƯƠNG PHÁP LUẬN NGHIÊN CỨU KHOA HỌC GIÁO DỤC MẦM NON

I. PHƯƠNG PHÁP LUẬN NGHIÊN CỨU KHOA HỌC

Trong suốt thế kỉ XX, đặc biệt là nửa sau của thế kỉ, cuộc cách mạng khoa học kĩ thuật diễn ra như vũ bão, khoa học đã trở thành một bộ máy khổng lồ nghiên cứu và khám phá tất cả các lĩnh vực hoạt động khác nhau của con người và đã mang lại cho nhân loại một kho tàng tri thức đồ sộ, mở ra một kỉ nguyên bùng nổ thông tin dữ dội.

Trước sự phát triển thần tốc ấy, bản thân khoa học cũng cần được nghiên cứu một cách khoa học và quan trọng nhất là cần khái quát những lí thuyết về cơ chế và phương pháp nghiên cứu của chính khoa học, đồng thời tìm ra các cách thức tổ chức có hiệu quả cho các quá trình nghiên cứu khoa học. Như vậy là chính bản thân công việc nghiên cứu khoa học lại trở thành đối tượng nghiên cứu của những bộ môn khoa học mới ở cấp độ cao hơn. Đặc biệt quan trọng đối với công việc nghiên cứu khoa học là *phương pháp luận nghiên cứu khoa học*.

Theo *Từ điển tiếng Việt* (Trung tâm Từ điển học – 1998), “Phương pháp luận là học thuyết về phương pháp nhận thức khoa học và cải tạo thế giới”.

Để hiểu rõ về phương pháp luận nghiên cứu khoa học, chúng ta cần làm rõ các thuật ngữ sau đây: Phương pháp luận (Methodology) bắt nguồn từ tiếng Hi-lạp, bao gồm hai thuật ngữ Methodos là phương pháp và Logos là lí thuyết, học thuyết. Từ đó, có thể hiểu phương pháp luận là lí thuyết về phương pháp, còn phương pháp luận nghiên cứu khoa học là lí thuyết về phương pháp nghiên cứu khoa học hay lí thuyết về con đường nhận thức, khám phá thế giới. Do vậy có thể hiểu *phương pháp luận nghiên cứu khoa học là hệ thống lí thuyết về phương pháp nhận thức khoa học, bao gồm các lí thuyết về sáng tạo, những quan điểm tiếp cận đối tượng khoa học, cùng với hệ thống lí thuyết về phương pháp và logic tiến hành nghiên cứu các công trình khoa học cũng như phương pháp tổ chức các quá trình nghiên cứu đó*.

Phương pháp luận là một phạm trù rất rộng, theo *Từ điển tiếng Việt*, “Phương pháp là cách thức nhận thức, nghiên cứu hiện tượng của tự nhiên và đời sống xã hội”, cho nên phạm vi bao quát của phương pháp luận rất lớn. Phương pháp luận nghiên cứu khoa học đặt ra cho mình hàng loạt những nhiệm vụ sau đây:

– Làm sáng tỏ bản chất của khoa học và hoạt động nghiên cứu khoa học, tổng kết các quy luật phát triển của khoa học hiện đại.

– Làm sáng tỏ cơ chế tư duy sáng tạo trong nhận thức của nhà khoa học và các kĩ năng thực hành của họ.

– Nghiên cứu những quan điểm tổng quát, những cách tiếp cận đối tượng nhận thức, đồng thời xây dựng hệ thống lí thuyết về phương pháp nghiên cứu khoa học.

Phương pháp luận, một mặt vạch ra con đường, các bước đi trong tiến trình nghiên cứu các đề tài khoa học, đồng thời tìm ra cấu trúc logic nội dung của các công trình đó.

Phương pháp luận nghiên cứu khoa học cũng chú ý đến phương pháp tổ chức, hoạt động nghiên cứu khoa học, coi đó là một khâu ứng dụng các thành tựu khoa học nhằm nâng cao tiềm lực khoa học và tổ chức quá trình nghiên cứu khoa học đạt hiệu quả cao.

Trong mỗi giai đoạn phát triển khoa học, đặc biệt đối với khoa học hiện đại, đòi hỏi nghiên cứu khoa học cần phải có cách tiếp cận mới đối với đối tượng của mình, phải tìm ra các phương pháp nghiên cứu mới, đồng thời phải phát hiện ra những con đường mới để ứng dụng kết quả nghiên cứu vào thực tiễn. Có thể nói, việc hoàn thiện phương pháp luận luôn luôn là đòi hỏi bức thiết của khoa học hiện đại và chính việc nghiên cứu để hoàn thiện phương pháp luận nghiên cứu khoa học cũng là sự tự ý thức của khoa học về con đường phát triển của bản thân mình.

Phương pháp luận nghiên cứu khoa học là kết quả của quá trình khái quát lí thuyết và thực tiễn nghiên cứu khoa học. Nó trở thành công cụ sắc bén để hướng dẫn tất cả những người nghiên cứu khoa học cũng như các nhà tổ chức hoạt động khoa học.

Thực tiễn nghiên cứu khoa học đã khẳng định rằng, không có lí luận đầy đủ về phương pháp nhận thức thì không thể có sự phát triển nhanh chóng của khoa học. Phương pháp luận có chức năng đặc biệt quan trọng là hướng dẫn thực hành nghiên cứu khoa học. Trong nghiên cứu khoa học, khó có đề tài nào lại không liên quan đến vấn đề phương pháp luận. Phương pháp luận vừa là cơ sở lí luận, vừa là kim chỉ nam cho mọi đề tài nghiên cứu khoa học. Nắm vững phương pháp luận là nắm được